

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 3 marca 2023 r.

Poz. 2020

UCHWAŁA NR 55.520.2023 RADY MIASTA RYDUŁTOWY

z dnia 23 lutego 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840)

Rada Miasta Rydułtowy po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała, co następuje:

§ 1. Uchwała się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Rydułtowy.

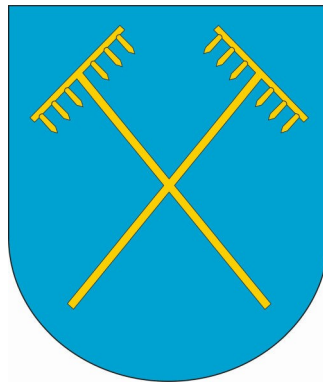
§ 3. Uchwałę ogłasza się poprzez wywieszenie na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Rydułtowy oraz publikację w Biuletynie Informacji Publicznej.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Miasta Rydułtowy

Lucjan Szwan

Załącznik do uchwały Nr 55.520.2023
Rady Miasta Rydułtowy
z dnia 23 lutego 2023 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA RYDUŁTOWY NA LATA 2023-2026

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

2

Spis treści

1. WSTĘP.....	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	4
3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ	12
4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW.....	14
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	16
6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY RYDUŁTOWY.....	26
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT.....	34
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYDUŁTOWY.....	36
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	39
10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	39
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	40
12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY RYDUŁTOWY.....	43

1. WSTĘP

Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla Miasta RYDUŁTOWY

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023 – 2026” jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla spełnienia powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Miasta, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. W myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022, poz. 840)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

5

- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza, polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

6

- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.” W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchomości wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- 1) program winien być opracowany na okres 4 lat,
- 2) program służy celom określonym w Ustawie,
- 3) program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- 4) program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- 5) z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40)

Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust. 1 pkt 9).

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.)

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1 ust. 2 pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- 1) uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4),
- 2) określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- 1) obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- 2) obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),
- 3) w zależności od potrzeb, określenie granic pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczeń dotyczących prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określonych w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2, ust. 2, pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa, wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że w sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta, w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt. 2 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

8

formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 3, art. 52, art. 53 ust. 3-5a i 5d, art. 54, art. 55 i art. 56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2351 ze zm.)

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust. 2 pkt 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń, zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępianie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust. 3 pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ, w drodze postanowienia nakłada na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia w określonym terminie brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1 pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

9

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, wymaga uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39 ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków, działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39 ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy, właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

- 1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,
- 2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia,
– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.)

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcia audytu krajobrazowego. Zadaniem audytu jest identyfikacja krajobrazów występujących na całym obszarze województwa, określenie ich cech charakterystycznych oraz dokonanie oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 ze zm.)

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 ze zm.)

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy, przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 916 ze zm.)

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz, ustawa ta przyjmuje park krajobrazowy (art. 6 ust. 1 pkt 3). Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust 5).

Art. 83a wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1899 ze zm.)

W świetle art. 6 pkt 5, jednym z celów publicznych określonych w tej ustawie jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 13 ust. 5, sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73 ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, jednak w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, decyzję wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 70)

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy, zwalnia się od podatku od nieruchomości grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.)

Według zapisów tej ustawy, zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną, polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- 1) ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 385),
- 2) ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1479 ze zm.),
- 3) ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2009 r. poz. 307),
- 4) ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
- Rozporządzenie Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 81);
- Rozporządzenie Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1388 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

12

- zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 706);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);
 - Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy, zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2, ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 3) uznanie za pomnik historii,
- 4) tworzenie parku kulturowego,
- 5) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku nieruchomego oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 10 września 2019 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

15

- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
 - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
 - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro
- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na rok 2021 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie krajowym:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest także programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz planowania przestrzennego.
2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich.
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek działania 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Kierunek działania 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju, cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych, sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych, sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno-przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadaniem dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;

Działanie 1.2. Kompleksowa rewitalizacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;

Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026
20

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet 1 tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- 1) poprawa stanu zachowania zabytków,
- 2) zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- 3) kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- 4) zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- 5) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

W związku z ogólnikowym charakterem dokumentów na szczeblu krajowym, niniejszy gminny program opieki nad zabytkami stara się w swoich działaniach programowych nawiązać do polityki krajowej. Wiąże się to z ich zgodnością z działaniami programu krajowego, szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji nt. zasobu zabytkowego gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

5.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie wojewódzkim

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „ŚLĄSKIE 2020+”

Dokument przedstawia wizję rozwoju województwa, cele oraz sposoby ich osiągnięcia, w kontekście występujących uwarunkowań w perspektywie 2020 r. Kwestie dziedzictwa kulturowego znalazły swoje miejsce w obszarze priorytetowym C – PRZESTRZEŃ i w obszarze priorytetowym D – RELACJE Z OTOCZENIEM.

Cel strategiczny pierwszego wymienionego obszaru brzmi: „Województwo śląskie regionem atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni”. Wśród składających się na ten cel czynników wyznaczono również następujący: „Wysoki poziom ładu przestrzennego i efektywne wykorzystanie przestrzeni”. Drogą do osiągnięcia wymienionego celu jest rewitalizacja terenów i obiektów, w tym przemysłowych i zdegradowanych, poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, szczególnie centrów miejscowości, rewitalizacja obszarów zieleni urządzonej oraz terenów rekreacyjnych, przywrócenie lub nadanie nowych funkcji obiektom zabytkowym i historycznym, rewitalizacja osiedli mieszkaniowych.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

21

Cel strategiczny drugiego obszaru wyznacza motto: „Województwo śląskie region otwarty, będący istotnym partnerem rozwoju Europy”. Jednym z celów operacyjnych w tym zakresie jest: „Atrakcyjny wizerunek województwa śląskiego”. Środkiem do osiągnięcia zadowalających efektów będzie promowanie województwa śląskiego jako miejsca atrakcyjnego dla mieszkańców, inwestorów, studentów, turystów oraz promocja miejsc i obiektów o wartości historycznej, symbolicznej, architektonicznej i przyrodniczej.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Dokument definiuje cztery główne cele polityki przestrzennej województwa, wymieniając wśród nich kwestię „przestrzeni” jako ograniczonego dobra, wymagającego zrównoważonego wykorzystywania zasobów środowiska naturalnego i kulturowego. W świetle wzrastającego zapotrzebowania na zasoby środowiska, problemem staje się równoważenie sprzecznych interesów użytkownika terenu z wymaganiami jego ochrony i zachowania równowagi ekologicznej. Współczesne podejście do problemu otaczającego nas środowiska nie ogranicza się wyłącznie do zachowania krajobrazów odziedziczonych z przeszłości i zapobiegania niepożądanym ich zmianom (ochrona bierna), ale na twórczym ich przekształcaniu (ochrona czynna), wzbogacaniu i przystosowaniu do aktualnych potrzeb mieszkańców.

W świetle ochrony dziedzictwa kulturowego znaczenie mają następujące katalogi działań programowych:

- 1) kreowanie przestrzeni publicznych umożliwiających wspólne spędzanie czasu i integrację społeczności lokalnych;
- 2) zachowanie tożsamości kulturowo-krajobrazowej, w tym zachowanie identyfikatorów krajobrazu, charakterystycznych dla danego obszaru wraz z ich adaptacją do nowych funkcji; kształtowanie terenów zieleni miejskiej pełniących funkcje rekreacyjne, zdrowotne, estetyczne przyrodnicze;
- 3) kształtowanie systemu zielonych pierścieni wokół miast w oparciu o lasy, parki regionalne i tereny otwarte;
- 4) rewitalizacja zdegradowanej tkanki miejskiej;
- 5) rekultywacja, rewitalizacja i kształtowanie terenów zdegradowanych (w tym przemysłowych, powojennych, pokolejowych) z wykorzystaniem ich na tereny o funkcjach komercyjnych i publicznych (ekologicznych, turystycznych, kulturowych, usługowych i społeczno-gospodarczych);
- 6) wielofunkcyjny rozwój na obszarach wiejskich o niskim potencjale glebowym, przy zachowaniu walorów przyrodniczych i tradycyjnego krajobrazu rolniczego;
- 7) rozwój rolnictwa ekologicznego, agroturystyki oraz przetwórstwa produktów lokalnych i tradycyjnych na obszarach o wysokim potencjale przyrodniczym.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2022 – 2025

Dokument formułuje ideę przewodnią działań na rzecz ochrony środowiska kulturowego województwa śląskiego: „Harmonijne zarządzanie krajobrazem kulturowym oraz optymalne zachowanie autentycznego materialnego i niematerialnego dziedzictwa wspomaga budowę kapitału społecznego oraz rozwoju gospodarczego województwa i promocji regionu w kraju i na świecie”. W celu jej urzeczywistnienia sformułowano cele strategiczne i cele operacyjne oraz katalog działań prowadzących do ich realizacji.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

22

Cel strategiczny I – Zrównoważone zachowanie dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) i włączenie go w zarządzanie procesami gospodarczymi. Dla celu strategicznego sformułowano trzy cele operacyjne:

- Cel operacyjny I.1 – Weryfikacja zasobów zabytkowych województwa
- Cel operacyjny I.2 – Budowa kompleksowej strategii i wywiedzionego z niej systemu zarządzania dziedzictwem kulturowym województwa
- Cel operacyjny I.3 – Zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem jako element strategii gospodarczej województwa śląskiego

Cel strategiczny II – Kształtowanie pozytywnego klimatu dla instytucji i włączenia społecznego w opiekę nad dziedzictwem kulturowym regionu. Dla celu strategicznego sformułowano dwa cele operacyjne:

- Cel operacyjny II.1 – Upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami na wszystkich poziomach edukacji
- Cel operacyjny II.2 – Włączenie społeczności lokalnych w procesy opieki nad dziedzictwem kulturowym od poziomu strategii do wspólnych, systemowych działań

Cele programu wynikają z przeprowadzonej analizy zasobów zabytkowych i uwzględniają cele wskazane w ustawie. Zabytki posiadają potencjał nie tylko materialny, ale też artystyczny i poznawczy utrwalający naszą pamięć narodową oraz tworzący tożsamość. Stanowią policzalne wartości przestrzeni, która – mając swoisty genius loci – bywa konkurencyjna na rynku idei oraz na rynku nieruchomości. Świadome zarządzanie dziedzictwem (heritologia) może być elementem budowy wspólnego kapitału społecznego – tożsamości miejsca, a pośrednio więzi międzyludzkich i zaufania, które ułatwiają interakcje oraz współdziałanie. Przy skutecznym zarządzaniu dziedzictwem materialnym obiekty zabytkowe są postrzegane przez społeczeństwo jako wartość. Zabytek pojmowany w ten sposób oddziałuje na stan gospodarki i przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego danego miejsca i regionu.

5.3 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO

Na rok 2022 powiat wodzisławski nie posiada opublikowanego w dzienniku urzędowym powiatowego programu opieki nad zabytkami.

5.4 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie gminy

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY RYDUŁTOWY

Studium przyjęto Uchwałą Nr 37.265.2013 Rady Miasta Rydułtowy w dniu 20 czerwca 2013 r., a następnie zmieniono Uchwałą NR 40.404.2022 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 17 marca 2022 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy. Dokument w swojej treści ustala zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu:

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

23

Przedmiotem ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej są zabytki wpisane do rejestru zabytków i ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz zabytki (stanowiska) archeologiczne, a także miejsca pamięci, wpisane do ewidencji grobów i cmentarzy wojennych oraz innych miejsc pamięci województwa śląskiego.

Formami ochrony zabytków w obrębie miasta są wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w planie miejscowym.

W planach miejscowych należy uwzględniać ochronę zabytków, zgodnie z aktualnymi w okresie sporządzania planu miejscowego rejestrem zabytków i gminną ewidencją zabytków, a także ustalać przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad tymi zabytkami.

W przypadku, gdy obiekt ujęty w gminnej ewidencji zabytków utracił cechy zabytkowe, dopuszcza się odstępnie od konieczności określania w stosunku do niego wymagań konserwatorskich.

Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków należy objąć w planach miejscowych ochroną indywidualną. Zakres ochrony (nakazy i zakazy) należy określać indywidualnie dla poszczególnych obiektów lub grup tych obiektów, uwzględniając ich charakter i stan zachowania.

W planach miejscowych należy określić między innymi zasady ochrony, zmierzające do zachowania formy i bryły budynków, w szczególności ich gabarytów, w tym powierzchni i wysokości zabudowy oraz kształtu dachu. Zakres ochrony może obejmować również inne cechy obiektów, w zależności od ich wartości zabytkowej, takie jak wygląd i wystrój elewacji, w tym wielkość i rozmieszczenie otworów drzwiowych i okiennych, rodzaj występujących materiałów budowlanych oraz inne elementy architektury i detalu dekoracyjnego obiektów.

Zasady ochrony zabytków powinny określać także dopuszczalne sposoby instalowania tablic i urządzeń reklamowych, w tym zakaz stosowania reklam wielkoformatowych, kierując się zasadą harmonijnego powiązania innych form reklamy z cechami obiektu podlegającego ochronie. Ponadto, w ustaleniach planu można określić przypadki, w których dopuszczalna jest rozbiórka obiektu budowlanego ujętego w gminnej ewidencji zabytków (dotyczy wyłącznie obiektów, które nie są wpisane do rejestru zabytków).

W stosunku do innych rodzajów obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, należy w planach miejscowych ustalać zasady zapewniające ochronę cech decydujących o wartości zabytkowej tych obiektów, określanych indywidualnie – odpowiednio do rodzaju obiektu (m.in. w przypadku cmentarzy ochrona powinna dotyczyć kompozycji założenia cmentarnego i zieleni oraz krzyży, figur i nagrobków pochodzących sprzed 1945 r., dla stożka „Szarłota” wysokości i nachylenia zboczy hałdy).

Dla obiektów małej architektury sakralnej, w szczególności zlokalizowanych w pasach drogowych, należy określać warunki zmiany ich lokalizacji w przypadku modernizacji lub budowy jezdni i innych elementów pasa drogowego, albo w innych wymagających tego sytuacjach.

Wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczone na rysunku studium symbolami S1-S4, obejmujące rejony koncentracji zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków lub stanowiące otulinę zabytków wpisanych do rejestru: rejon kościoła pw. św. Jerzego (S1), centrum miasta [śródmieście] (S2), Osiedle Karola (S3), rejon kościoła pw. św. Jacka (S4).

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

24

Strefy ochrony konserwatorskiej należy uwzględniać w planach miejscowych, określać ich granice w sposób dostosowany do skali rysunku planu miejscowego oraz ustalać zakres i przedmiot ochrony oraz charakterystyczne cechy podlegające ochronie, warunki pozwalające na harmonijne dostosowanie nowej zabudowy do zabudowy historycznej oraz na zachowanie historycznie ukształtowanych zespołów zieleni.

W stosunku do zabytków (stanowisk) archeologicznych, należy w planach miejscowych wyznaczyć wokół tych stanowisk strefy ochrony w promieniu 40 m od środka stanowiska.

W planach miejscowych należy uwzględnić lokalizację miejsc pamięci wpisanych do ewidencji grobów i cmentarzy wojennych oraz innych miejsc pamięci województwa śląskiego. Należy określić warunki, na których dopuszczalna jest zmiana ich lokalizacji.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Gmina jest w dużym stopniu pokryta jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Część planów obejmuje strefy objęte ochroną konserwatorską, na których obowiązują zasady uzgodnione z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. Zestawienie miejscowych planów zagospodarowania znajduje się w tabeli poniżej:

Lp.	Symbol planu	Nr uchwały i data
1	Z/1, Z/2,	Uchwała nr XXI/178/2000 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 30.06.2000 r. w sprawie zmian miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy
2	MP/1	Uchwała nr X/67/2003 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 24.06.2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/1
3	MP/1 – Z/2	Uchwała nr XXXII/287/09 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 29.05.2009r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującej obszar oznaczony symbolem MP/1-Z/2
		Uchwała nr 16.169.2016 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 21.01.2016r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy dla obszaru oznaczonego symbolem MP/1-Z/2
4	MP/1-Z/3	Uchwała nr 44.420.2022 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 19 maja 2022 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy, dla obszaru oznaczonego symbolem MP/1-Z/3
5	MP/2	Uchwała nr VII/35/2003 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 24.03.2003r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/2
6	MP/3	Uchwała nr XI/75/03 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 15.09.2003r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/3
7	MP/3 – Z/1	Uchwała nr 52.416.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 06.11.2014r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy dla obszaru oznaczonego symbolem MP/3-Z/1
8	MP/4	Uchwała nr X/69/2003 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 24.06.2003r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/4
9	MP/4 – Z/1	Uchwała nr XXXII/288/09 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 29.05.2009r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującej obszar oznaczony symbolem MP/4-Z/1

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

25

10	MP/4-Z/2	Uchwała nr 44.335.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 20.02.2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy dla części obszaru miasta Rydułtowy oznaczonego symbolem MP/4 – Z/2
11	MP/4-Z/3	Uchwała nr 52.416.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 06.11.2014r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy dla obszaru oznaczonego symbolem MP/4-Z/3
12	MP/5	Uchwała nr VII/36/2003 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 24.03.2003r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/5
13	MP/6	Uchwała nr VII/37/2003 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 24.03.2003r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/6
14	MP/6-Z/1	Uchwała nr 16.170.2016 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 21.01.2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy dla obszaru oznaczonego symbolem MP/6-Z/1
15	MP/7	Uchwała nr XXXIII/260/05 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 30.03.2005r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/7
16	MP/7-Z/1, MP/7-Z/2, MP/7-Z/3, MP/7-Z/4	Uchwała nr 33.310.2017 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 22.06.2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy, dla obszarów oznaczonych symbolami MP/7 - Z/1, MP/7 - Z/2, MP/7 - Z/3 i MP/7 – Z/4
17	MP/8	Uchwała nr XLV/353/06 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 30.01.2006r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/8
18	MP/8-Z/1	Uchwała nr XXXIX/341/09 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 18.12.2009r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującej obszar oznaczony symbolem MP/8-Z/1
19	MP/8-Z/2; MP/8-Z/3; MP/8-Z/4; MP/8-Z/5	Uchwała nr 39.276.2013 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 19.09.2013 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszary oznaczone symbolami MP/8 - Z/2, MP/8 - Z/3, MP/8 - Z/4 i MP/8 – Z/5
20	MP/8-Z/6	Uchwała nr 29.204.2012 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 22.11.2012r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującej obszar oznaczony symbolem MP/8 – Z/6
21	MP/9	Uchwała nr XLV/354/06 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 30.01.2006r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/9
22	MP/9-Z/1	Uchwała nr 46.356.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 25.04.2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy dla części obszaru miasta Rydułtowy oznaczonego symbolem MP/9 – Z/1
23	MP/10	Uchwała nr XLV/355/06 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 30.01.2006r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/10
24	MP/11	Uchwała nr XVII/138/08 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 24.01.2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy- obszar oznaczony symbolem MP/11,
		Uchwałą nr 44.421.2022 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 19.05.2022 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy- obszar oznaczony symbolem MP/11
25	MP/11-Z/1	Uchwała nr 33.308.2017 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 22.06.2017r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy, dla obszaru oznaczonego symbolem MP/11-Z/1

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

26

26	MP/12	Uchwała nr XXIII/214/08 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 26.09.2008r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/12
27	MP/12-Z/1	Uchwała nr 29.205.2012 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 22.11.2012r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującej obszar oznaczony symbolem MP/12 – Z/1
28	MP/12-Z/2	Uchwała nr 46.357.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 25.04.2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy dla części obszaru miasta Rydułtowy oznaczonego symbolem MP/12 – Z/2
29	MP/12-Z/3, MP/12-Z/4, MP/12-Z/5	Uchwała nr 33.311.2017 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 22.06.2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy dla obszarów oznaczonych symbolami MP/12 – Z/3, MP/12 – Z/4, MP/12 – Z/5
30	MP/13	Uchwała nr 46.358.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 25.04.2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/13
31	MP/15	Uchwała nr V/30/2011 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 28.01.2011r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/15,
		Uchwała nr 5.39.2015 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 20.02.2015r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/15
		Uchwała nr 43.406.2018 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 24.05.2018 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/15
32	MP/16	Uchwała nr 36.255.2013 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 23.05.2013r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/16
33	MP/17	Uchwała nr 14.144.2015 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 19.11.2015r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Rydułtowy oznaczonego symbolem MP/17
34	MP/18	Uchwała NR 42.415.2022 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 21.04.2022 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy, dla obszaru oznaczonego symbolem MP/18

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY RYDUŁTOWY

6.1 Charakterystyka ogólna gminy

Rydułtowy są położone w północnej części powiatu wodzisławskiego, w województwie śląskim, 12 km na północ od granicy państwa. Według podziału kraju do celów statystycznych, miasto stanowi jednostkę poziomu lokalnego w podregionie rybnickim. Ośrodek powiatowy (Wodzisław Śl.) leży w odległości 7,4 km od Rydułtów, niewiele dalej usytuowane są inne ośrodki powiatowe Rybnik (9,4 km - miasto to stanowiło do 1975 r., do czasu likwidacji powiatów, ośrodek powiatowy dla Rydułtów), Racibórz (14,7 km). W odległości do 50 km leżą ważne ośrodki miejskie - metropolitalne (Ostrawa - 27,5 km, Katowice - 48 km) i regionalne (Gliwice, Opawa, Bielsko - Biała).

Długość granicy administracyjnej miasta wynosi około 22,9 km. Rydułtowy graniczą z sześcioma gminami: z miastem Rybnik (powiat miejski), z miastami Pszów i Radlin w pow. wodzisławskim, gminami Gaszowice i Lyski w pow. rybnickim oraz z gminą Kornowac w pow. raciborskim. Na najdłuższym odcinku Rydułtowy graniczą z Pszowem (8,3 km). Odcinki granicy z Kornowacem i Lyskami są bardzo krótkie (poniżej 0,5 km). Rydułtowy stanowią wraz

z sąsiednimi miejscowościami - Pszowem, Radlinem i Niedobczycami (część Rybnika), o podobnej wielkości pod względem powierzchni i liczby ludności - układ osadniczy związany ze historycznym wydobyciem węgla kamiennego.

Rydułtowy stanowią ośrodek górnictwa węgla kamiennego oraz usługowy - w niektórych dziedzinach o znaczeniu ponadlokalnym, oddziałujący na sąsiednie miejscowości pow. wodzisławskiego, rybnickiego i raciborskiego (ochrona zdrowia, szkolnictwo ponadgimnazjalne i bezpieczeństwo publiczne, a w mniejszym stopniu także usługi kultury). Miasto jest również rozwijającym się, ponadlokalnym ośrodkiem handlu (galerie handlowe i sklepy sieciowe).

Rydułtowy leżą poza trasami dróg i linii kolejowych krajowych, znajdują się jednak w ich bliskim sąsiedztwie. Autostrada A1 biegnie 11 - 14 km na południe i wschód od granic miasta. Najbliższe węzły tej autostrady znajdują się w odległości od 18 do 24 km (Mszana, Świerklany, Żory, Rybnik), zaś autostrady A4 – od 33 do 39 km (Bojków, Sośnica). Mniejszy jest dystans do drogi krajowej nr 78 (Rybnik - około 10 km).

W Rydułtowach mieszkało w 2022 r. 19 540 osób. Gęstość zaludnienia wynosi zatem nieco ponad 1300 osób na km² i jest znacznie wyższa od wartości cechującej gminy sąsiednie, z wyjątkiem Radlina oraz województwo śląskie i grupę miast w województwie (w województwie śląskim - 376 osób na 1 km², w miastach - 953 osób na 1 km²).

6.2 Rys historyczny gminy Rydułtowy

Historia terenów dzisiejszego miasta Rydułtowy jest bogata w przemiany administracyjne. Pod koniec X wieku teren ten znajdował się w granicach Państwa Polskiego rządzonego przez Piastów. Za panowania Kazimierza Odnowiciela (1034-1058) cały Śląsk, a co za tym idzie - także Rydułtowy i Radoszowy przyłączono do Czech.

Wraz z podziałem państwa przez Bolesława Krzywoustego w 1138 roku ziemie zostały włączone do dzielnicy śląskiej, którą otrzymał Władysław Wygnaniec. Po jego ucieczce Śląsk przejął Bolesław Kędzierzawy, władca Wielkopolski, pod którego panowaniem teren znajdował się do roku 1163. W 1177 roku Śląsk został podzielony na Śląsk Dolny z ziemią lubuską i częścią Górnego Śląska oraz księstwo raciborskie z resztą Górnego Śląska. Od tego czasu ziemia rybnicka i teren Rydułtów stanowiły część księstwa raciborskiego. W latach 1449-1474 ziemia rybnicka należała do państwa pszczyńskiego.

Na podstawie umowy wiedeńskiej zawartej w 1515 roku między królem polskim Zygmuntem Starym, a cesarzem austriackim Maksymilianem, panem Śląska i księstwa raciborskiego został Ferdynand I, Habsburg.

W latach 1740-1742 miała miejsce pierwsza wojna śląska zakończona zwycięstwem Prus, w efekcie którego nastąpił podział Śląska i Rydułtowy wraz z Radoszowami zostały włączone do Prus. W 1816 roku Śląsk został podzielony na 4 rejencje - miejscowości weszły w skład rejencji opolskiej, powiatu raciborskiego, a dwa lata później wydzielonego powiatu rybnickiego.

Właściwa historia Rydułtów zaczyna się w dopiero u progu XVIII wieku. Kluczowym impulsem rozwojowym miasta było odkrycie w końcu XVII wieku bogatych złóż węgla kamiennego. W 1792 roku powstała pierwsza kopalnia „Hoym”, nieco później w Radoszowach kopalnia „Wilhelm”, w 1806 roku w Czernicy kopalnia „Charlotte”, a w 1843 roku w Rydułtowach kopalnia „Leo”. Począwszy od tego momentu, aż do II wojny światowej kształtowała się obecna zabudowa Rydułtów i jej układ przestrzenny. W tym czasie powstała większość zabudowy mieszkalnej i wszystkie istotne obiekty funkcji publicznej (szkoła, poczta, kościół, szpital).

W 1857 roku rozpoczął funkcjonowanie zespół szybu powietrznego III - Fund (odwadniający) i Berta (wydobywczy). W 1904 r. powstała cegielnia Herzerów, która aż do 1945 była własnością prywatną, a następnie została znacjonalizowana i dołączona do kopalni Rydułtowy.

W 1913 roku miejscowość została zelektryfikowana. W 1926 roku doszło do połączenia samodzielnych dotychczas gmin: Rydułtowy Dolne, Rydułtowy Górne, Orłowiec, Radoszowy Dolne, Radoszowy Górne oraz Kolonii Buńczowiec w jedną gminę liczącą około 13 tys. mieszkańców.

Po wybuchu II wojny światowej śląskie kopalnie węgla zostały przejęte przez koncern „Herman Goering”. Wobec ciągle wzrastających potrzeb wojennych, na terenie Rydułtów oraz kopalni „Charlotte” istniały obozy pracy dla robotników przymusowych i jeńców wojennych, jak również podobóz Obozu Koncentracyjnego w Oświęcimiu. Pierwszy obóz powstał przy ulicy Schreiberstrasse (ob. Mickiewicza), kolejny, w 1942 r. w budynkach dawnej noclegowni kopalni. Rok później powstał trzeci obóz na placu przy Adolf Hitler-strasse (ob. Ofiar Terroru). W 1944 r. utworzono czwarty obóz przy cegielni Herzera. W 1945 roku Rydułtowy zostały zbombardowane. Uszkodzonych zostało kilkanaście budynków mieszkalnych, część pawilonu głównego szpitala, teren przykościelny i klasztorny oraz stara szkoła, tzw. „organistówka”.

W 1947 przyłączono kolonię Nalas należącą uprzednio do gminy Krzyżkowice. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 8 listopada 1950, Rydułtowy w 1951 uzyskały prawa miejskie. Na mocy ustawy z dnia 28 maja 1975 o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz zmianie ustawy o radach narodowych, stały się jedną z dzielnic Wodzisławia Śląskiego, ustawa weszła w życie 1 czerwca 1975.

Z dniem 1 stycznia 1992 Rydułtowy odzyskały prawa miejskie i status samodzielnego miasta wchodząc w skład powiatu wodzisławskiego.

Źródła: archiwum WUOZ, opracowania UM Rydułtowy (studium uwarunkowań, poprzednie perspektywy programu opieki nad zabytkami), źródła internetowe, opr. własne)

Zabytki nieruchome i krajobraz kulturowy gminy

Największą część zabytkowej tkanki miasta stanowią murowane budynki mieszkalne, mieszkalno-usługowe i usługowe z przełomu XIX i XX wieku wraz z dwudziestoleciami międzywojennym, czyli okresu intensywnego rozwoju miasta. Wówczas powstały wszystkie istotne obiekty funkcji publicznej, tj. szkoła (1901 r.), poczta (1902 r.), szpital (1898-1911), kościół św. Jerzego (1894-1896), kościół św. Jacka (1925) oraz zabudowa usługowa wzdłuż ul. Ofiar Terroru.

Zabudowa mieszkalna w większości ma charakter typowo jednorodzinny (budynki mieszkalne i wille), w części centralnej (stanowiącej centrum administracyjno-usługowe) można napotkać przykłady zabudowy wielorodzinnej (kamienice i bloki) w formie pierzei ulicznych (np. na ul. Ofiar Terroru, czy fragmentarycznie ul. gen. Józefa Bema i Romualda Traugutta). Wartość zabytkowa zabudowy jednorodzinnej w większości nie jest wysoka. Budynki najczęściej są jedno- lub dwukondygnacyjne, usytuowane na planie prostokąta, z dachem dwuspadowym.

Na terenie miasta występują również zabytki techniki i obiekty o charakterze przemysłowym, które odzwierciedlają specyficzną, industrialną historię województwa śląskiego. Zaliczyć można do nich m.in. zespół szybu wentylacyjnego „Dicke” składający się z wieży szybu, budynku maszyny wyciągowej i rozdzielni elektrycznej oraz budynku warsztatów; stożek nr 1 hałdy kopalnianej tzw. „Szarłota”, budynek wagi KWK „Rydułtowy” będący reprezentatywnym przykładem architektury przemysłowej początków XX w., czy tunel kolejowy o długości 727 m wybudowany w latach 1855-1856 na trasie kolejowej do Raciborza.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

29

Ostatnią, wyróżniającą się grupą zabytków są obiekty małej architektury sakralnej (krzyże, kaplice, figury) rozlokowane na terenie całego miasta, wśród których znajdują się dwa najstarsze zabytki Rydułtów – wpisane do rejestru zabytków krzyże pokutne z XVI i XVII wieku, w tym jeden unikatowy – podwójny, a także stare krzyże cmentarne. W 2000 roku firma Abakus z Chorzowa dokonała inwentaryzacji krzyży i kaplic przydrożnych na terenie miasta Rydułtowy. Jej celem było określenie lokalizacji, liczebności, stanu zachowania, typologii formalnej, okresu powstania, sformułowanie podstawowych wytycznych konserwatorskich oraz określenie wartości kulturowych. Zestawienie znajduje się w końcowej części opracowania.

W sieci dróg odzwierciedlenie ma historyczny układ drożny oraz siatka ulic mniejszej rangi, biegnących śladami dawnych miedzuchów (np. uliczki prostopadle odchodzące od ul. Plebiscytowej).

Zabytki na terenie miasta chronione są w formie wpisu do rejestru zabytków (sześć obiektów – trzy nieruchome, rejestr „A” i trzy ruchome, rejestr „B”) oraz na podstawie ustaleń planów miejscowych dotyczących obiektów i stref ochrony konserwatorskiej.

Gminna ewidencja zabytków miasta Rydułtowy została wprowadzona zarządzeniem Nr 178.P.2013 Burmistrza Miasta Rydułtowy z dnia 19 sierpnia 2013 r., a następnie zmieniona:

- zarządzeniem nr 39.UR.P.2018 Burmistrz Miasta Rydułtowy z dnia 16 lutego 2018 r. w sprawie zmiany Gminnej ewidencji zabytków miasta Rydułtowy,
- zarządzeniem nr 228.UR.P.2018 Burmistrz Miasta Rydułtowy z dnia 3 października 2018 r. w sprawie zmiany Gminnej ewidencji zabytków miasta Rydułtowy,
- zarządzeniem nr 64.UR.P.2021 Burmistrz Miasta Rydułtowy z dnia 08.03.2021 w sprawie zmiany Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Rydułtowy.

Gminna ewidencja zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku, jednak istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno–budowlany z organem konserwatorskim decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dn. 27 marca 2003 r.) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane).

Zgodnie z wytycznymi Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (pismo KNr.0523.9.2012.MŁ z 28.02.2012 r.), zakres ochrony dla obiektów w gminnej ewidencji zabytków powinien obejmować: bryłę, spadki dachów, detal architektoniczny, wystrój wnętrza i stolarkę oraz kolorystykę stolarki i elewacji. W remontach obiektów należy stosować materiały tradycyjne, używane w pracach konserwatorskich; dopuszczalna jest wymiana stolarki na analogiczną.

Obowiązuje zakaz termomodernizacji budynków, zwłaszcza z elewacjami ceramicznymi oraz wieszania bilbordów (dopuszczalne jest jedynie umieszczanie reklam informacyjnych o usługach w parterach budynków, w sposób harmonizujący z zabudową). W parkach i tym podobnych założeniach ochronie podlega układ kompozycyjny, zieleń i mała architektura, a na cmentarzach - ich układ, zieleń komponowana, krzyże, figury i nagrobki sprzed 1945 r. W zespołach urbanistycznych ochronie podlega zieleń towarzysząca. Prace mogące mieć wpływ na elementy chronione wymagają opinii konserwatora (z wyjątkiem pochówków na cmentarzach).

Zestawienie zabytków nieruchomych oraz obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się w końcowej części opracowania.

Na tle dziedzictwa kulturowego miasta Rydułtowy zdecydowanie wyróżniają się następujące obiekty:

„Szarlota” - stożek nr 1 hałdy kopalnianej przy „KWK Rydułtowy”

To najwyższa hałda stożkowa odpadów kopalnianych w Europie, która jest dumą mieszkańców Rydułtów i poniekąd symbolem samego miasta. Od podstawy mierzy około 134 metry (dla porównania, egipska piramida Cheopsa ma 139 m wysokości), jej szczyt znajduje się ok. 407 m n.p.m. Zajmuje powierzchnię 37 hektarów i ma objętość 13,3 mln m³. Wzniesienie jest częściowo pokryte roślinnością i stanowi istotną dominantę krajobrazową, widoczną także z Opolszczyzny oraz z obszaru sąsiedniej Republiki Czeskiej. W pobliżu jej czubka znajdują się 2,5 metrowe, podświetlane litery układające się w napis „Szarlota”. Jest to nazwa nadana jej w 2007 roku, nawiązująca do historycznej nazwy pierwszej rydułtowskiej kopalni - „Charlotte”. Hałda została włączona do gminnej ewidencji zabytków 5 czerwca 2012 roku na wniosek Urzędu Miasta Rydułtowy, znak sprawy K-PT.5140.12.2012.RW.

Tunel kolejowy na trasie do Raciborza

Jest to tunel o długości 727 metrów, będący interesującym przykładem inżynieryjnego zabytku techniki. Jego powstanie jest związane z budową linii kolejowej łączącej Nędzę z Rybnikiem. Do końca 1854 roku wybudowano odcinek z Nędzy do Czernicy (oficjalne otwarcie tej części trasy miało miejsce 1 stycznia 1855). Prace rozpoczęto pod koniec 1854 r. Pierwsze 200 m tunelu wybudowano metodą odkrywkową, kolejne 500 metodą górniczą. Tunel drążono tzw. „metodą niemiecką” – drążono dwa tunele po obu stronach, nadbudowywano ściany, po tym podwyższano wykop o kilka metrów i wznoszono ścianę wyżej. Kolejnym etapem było wydrążenie tunelu łączącego dwa symetryczne i nadbudowywano sklepienie tunelu. Gdy te czynności zostały wykonane, następowало wybranie „rdzenia tunelu”. Ze względu na duży napór wód gruntowych, ściany zostały uszczelnione 20 000 ton słoniny i łożu. Niestety, już po pięciu miesiącach eksploatacji, w przeciągu jednego tygodnia (od 3 do 10 maja), na skutek tąpnięcia doszło do zgniecenia tunelu na odcinku o długości około 100 m. Dzięki interwencji górników z pobliskich kopalni, tunel przed całkowitym zawaleniem udało się zabezpieczyć drewnianą obudową. Interwencja państwa oraz pomoc finansowa górnictwa pozwoliły na odbudowę tunelu. Na czas odbudowy ponownie uruchomiono odcinek tymczasowy. Zmniejszony został przekrój tunelu, przez co mógł on pomieścić zaledwie jeden tor (a nie dwa, jak pierwotnie planowano). Odbudowę ukończono 20 grudnia 1858 roku. 1 września 1939 roku, w dniu wybuchu II wojny światowej, polscy żołnierze wysadzili tunel. Olbrzymia eksplozja spowodowała zniszczenie dwóch budynków nad tunelem, a na drodze z Raciborza do Rybnika powstała szczelina o długości 2 m. Po zajęciu Rydułtów przez Niemców, już 8 września przystąpiono do prac naprawczych. Odbudowę ukończono jednak dopiero w połowie 1942 roku.

Osiedle domów robotniczych „Kolonja Karola”, ul. Gen. Józefa Bema

Osiedle jest przykładem patronackiego budownictwa kopalnianeego z lat 1894-1912. z 22 obiektów zachowało się 9, położonych wzdłuż trzech ciągów ulicznych przylegających do ul. Gen. Józefa Bema. Architektura eklektyczna, utylitarna, o rzetelnym detalu ceglany i wyraźnie niemieckich korzeniach. Bryła umiarkowana na rzucie wydłużonego prostokąta, prostokreślna z symetrycznym, prostym dachem dwuspadowym, pierwotnie krytym najprawdopodobniej dachówką ceramiczną, później blachą-papą-eternitem falistym. Schody zewnętrzne ceglane i ceglano-betonowe, wewnętrzne drewniane. Częściowo zachowana pierwotna stolarka skrzynkowa i krosnowa.

Na ścianach szczytowych dobudówki w formie ganków-wiatrołapów krytych symetrycznymi dachami dwuspadowymi. Elewacja ceglana i kamienno-ceglana, wejście w płaszczyźnie fasady przesklepione dekoracyjnym, łukowym nadprożem.

Kompleksowa rewitalizacja Osiedla Karola miała miejsce latach 2017 - 2022 r. Obejmowała ona budynki nr 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 i podzielona została na etapy :

- etap I- Zadanie : „Rewitalizacja Osiedla Karola wraz z utworzeniem miejsca usług społecznych przy zbiorniku wodnym Machnikowiec w Rydułtowach”,
- etap II- Zadanie : „Przyłączenie budynków mieszkalnych na Osiedlu Karola w Rydułtowach do ciepłociągu wraz z ich termomodernizacją”.

Zakres wykonanych robót obejmował kompleksową termomodernizację 9 budynków wraz z robotami towarzyszącymi. Wykonano między innymi roboty rozbiórkowe niektórych elementów wewnętrznych jak i starych wiatrołapów, wykonując nowe wiatrołapy; dostosowano przewody kominowe; wykonano ściąg (sklamrowanie); wymieniono konstrukcję dachu wraz pokryciem dachowym i obróbkami, wykonano izolację cieplną i obudowę od wewnątrz konstrukcji dachu; wymieniono stolarkę okienną i drzwiową, wykonano nowe tynki i okładziny wewnętrzne, podłoża, izolacje, posadzki i podłogi; zlikwidowano istniejące źródła ciepła; wykonano izolacje przeciwwilgociowe i cieplne (w tym izolację cieplną ścian) zaś okładzinę elewacyjną wykonano z płytek elewacyjnych imitujących cegłę, wykonano nowa instalację wodną, c.o., odgromową, elektryczną oraz roboty malarskie i wykończeniowe.

Zespół budynków na terenie szpitala, ul. Plebiscytowa 47

Zespół wzniesiony został w latach 1912-1914 w stylu wczesnego modernizmu. W jego skład wchodzi: pawilon główny, budynek interny (I Oddział) i budynek interny (II i III Oddział). Pierwotnie na jego terenie znajdowała się również kostnica, jednak budynek nie przetrwał do czasów współczesnych.

Pawilon główny wolnostojący, murowany, całkowicie podpiwniczony. Bryła budynku zwarta, rzut oryginalnie na planie litery L, po dodaniu przybudówki od strony północno-wschodniej zmienił rzut na C. Budynek trójkondygnacyjny, z poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym krytym dachówką, więźba stolcowa. Okna prostokątne i półkolisty.

Budynek Interny (I Oddział) wolnostojący, murowany, całkowicie podpiwniczony, dwukondygnacyjny z poddaszem. Bryła budynku zwarta, rzut na planie prostokąta. Nakryty dachem czterospadowym ze środkową sygnaturką, kryty dachówką karpiówką. Szerokie wejścia poprzedzone stopniami ze zblendowanymi nadświetlami o formach kilkupodziałowych, z polami wypełnionymi owalnym ornamentem i stolarką dwuskrzydłową, szklenia. Okna pierwszej kondygnacji w głębokich wnękach.

Budynek interny (II i III Oddział) wolnostojący, murowany, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, z poddaszem. Bryła budynku zwarta, rzut na planie zbliżonym do litery T. Nakryty dachem czterospadowym, kryty dachówką karpiówką. Detal elewacji jak w Oddziale I - stolarka okienna w pierwszej kondygnacji sześciopodziałowa, w drugiej kondygnacji okna prostokątne, wielopodziałowe.

Krzyż pokutny dwuramienny (przy kościele parafialnym p.w. św. Jerzego)

Jest to jedyny w Polsce dwuramienny, kamienny krzyż pokutny o całkowitej wysokości 194 cm. Wykonany z jednego bloku arkozy (odmiany piaskowca) o zabarwieniu różowo-czerwonym i strukturze grubo i różnoziarnistej. Powierzchnia kamienia z pozostałościami faktury krzesanej, zniszczonej przez erozję. Kamień posadowiony przez wtopienie w opaskę i fundament betonowo-ceglany. Trzon krzyża zwężany ku górze. Ramiona poprzeczne równoległe, lekko rozszerzające się. Od strony frontowej wypukło rzeźbiony znak krzyża oraz wykute wgłębnie

inskrypcje: AN. D. I. 628. C. E. E. S. I. M. 6. S. C., które stanowią skrót łacińskiego tekstu: Roku pańskiego 1628 założono kościół pod wezwaniem świętego Jerzego Męczennika, 6 września poświęcony. Pozwala to przypuszczać, że obiekt został użyty wtórnie w roku 1628 jako kamień węgielny pod budowę kościoła parafialnego. Od strony tylnej kuty wgłębnie niewielki krzyż łaciński. We wrześniu i październiku 2013 roku przeprowadzone zostały prace konserwatorskiej, obejmujące konserwację techniczną i częściową konserwację estetyczną.

Kościół parafialny pw. św. Jerzego, ul. Plebiscytowa 9

Neogotycki kościół murowany, wybudowany został w latach 1895-1896 na miejscu dawnej świątyni drewnianej. Zbudowany na planie krzyża na ośmiu filarach, pierwotnie posiadał 5 ołtarzy: główny św. Jerzego, po jego lewej stronie – Najświętszej Maryi Panny i św. Barbary, a po prawej stronie – Jana Nepomucena i św. Józefa. Budynek wykonany jest z cegły maszynowej o wątku krzyżowym, z detalem architektonicznym z kształtek ceglanych, częściowo glazurowanych (w kolorze brązowym i ciemnozielonym) - gzymsy, fryzy, obramienia okien, drzwi. Elewacja fragmentarycznie tynkowana (wnęki, płycin), więźba dachowa drewniana, dach kryty blachą miedzianą, o ustroju rozporowo-zastrzałowej ze ścianą stolcową (z jednym wieszakiem). Okna w stałych metalowych ramiakach wypełnione szkłem witrażowym.

Źródła: archiwum WUOZ, opracowania UM Rydułtowy (studium uwarunkowań, poprzednie perspektywy programu opieki nad zabytkami), źródła internetowe, opr. własne

Zagrożenia dla zabytków nieruchomych z terenu gminy

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również budynki przemysłowe, które utraciły swoje pierwotne zastosowanie. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z przemysłem i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Do istotnych zagrożeń należą indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które są wyznacznikiem działań, skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Ważnym na dzień dzisiejszy problemem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucje władające. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet programów rewaloryzacyjnych. Swoisty determinizm ekonomiczny niezbędny w prawidłowo postrzeganej polityce ochrony dóbr zabytkowych, to warunek szczególnie, którego dopełnienie pozwoli mieć nadzieję, że w czasie rozsądnym do przewidzenia, uda się zrealizować wszystkie zadania związane z rewaloryzacją.

6.3 Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Rydułtowy istnieje niewielka ilość zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, które zostały wpisane do gminnej ewidencji zabytków. Ich obecność związana jest z wielowiekową tradycją osadniczą na tych terenach. Udokumentowano 7 stanowisk archeologicznych. Stanowiska występują na obszarze AZP (Archeologicznego Zdjęcia Polski) 102-42. Na terenie gminy nie znajduje się żadne stanowisko wpisane do rejestru zabytków.

Zestawienie stanowisk archeologicznych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się w końcowej części opracowania.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych z terenu gminy

Przede wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg, obwodnic, lokalizacje kopalni, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych. Do takich inwestycji należy zaliczyć następujące projekty:

- rozwój budownictwa na terenie gminy poprzez wyznaczanie nowych ulic i nowej zabudowy,
- remonty dróg gminnych oraz pasów drogowych,
- inwestycje w sieć wodociągową oraz kanalizacyjną.

Większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Z racji możliwej uprawy roli, część stanowisk potencjalnie narażona jest na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie z nimi postępować. W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowisk archeologicznych właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie wyprzedzających inwestycję badań archeologicznych.

Ewentualne granice stref badań powinny zostać ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego.

Należy zwrócić baczną uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo Konserwator Zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań wykopaliskowych lub prowadzenie nadzoru archeologicznego w trakcie trwania prac ziemnych.

6.4 Zabytki ruchome

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Zestawienie zabytków znajduje się na końcu opracowania.

6.5 Elementy dziedzictwa niematerialnego

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła.

Funkcję centrum kulturalnego w Rydułtowach pełni Rydułtowskie Centrum Kultury „Feniks” funkcjonujące pod tą nazwą od listopada 2008 roku, które prowadzi kino, teatr oraz koła zainteresowań. RCK organizuje m.in. festiwal muzyki i piosenki śląskiej „Co Ślązakom w duszy gra”. W mieście działają również liczne stowarzyszenia, których działalność związana jest z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy i pielęgnacją tradycji.

W zabytkowym budynku wagi drobnicowej z 1906 roku, od blisko trzydziestu lat mieści się Izba Pamięci KWK „Rydułtowy”, w której zobaczyć można wiele cennych eksponatów dotyczących górnictwa. Wiele z nich pochodzi z mającej ponad 200-letnią historię kopalni Ignacy-Hoym w Rybniku Niewiadomiu. Załoga tej kopalni wywodziła się z ludności miejscowej, stąd też wynikało wielkie przywiązanie i zainteresowanie historią zakładu. Ekspozycję tworzą m.in. dokumenty historyczne, przedmioty świadczące o tradycji i historii grodu oraz samej kopalni, narzędzia górnicze, mapy, etc.

Na terenie miasta nie funkcjonuje muzeum, ale część zbiorów powiązanych z miastem Rydułtowy znajduje się w Muzeum w Wodzisławiu Śląskim, które zajmuje się m.in. gromadzeniem eksponatów związanych z historią regionu i ziemi wodzisławskiej. Miasto organizuje także festyny szkolne, wycieczki szlakiem zabytków, Dni Miasta, koncerty, rowerowy rajd ulicami miasta, prowadzi akcję „Do Rydułtów czas zajrzeć”, w ramach której odbywają się konferencje, warsztaty i wystawy.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zachowania obiektów zabytkowych oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Gminy Rydułtowy. Stanowi ona podstawę dla celów strategicznych wymienionych w rozdziale 8.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY

1. Dobra drogowa dostępność komunikacyjna w postaci szlaków transportowych przebiegających przez gminę.
2. Unikalne w skali kraju obiekty zabytkowe – hałda „Szarłota”, podwójny krzyż pokutny.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

35

3. Tunel kolejowy z 1854 r., o bogatej historii.
4. Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie/miejsca pamięci.
5. Utrzymane w dobrym stanie obiekty sakralne oraz obiekty użyteczności publicznej.
6. Kompaktowy charakter gminy, co skutkuje dobrą dostępnością do wszystkich obiektów.
7. Obecność szlaków turystyczno-rowerowych.
8. Odbывające się regularnie imprezy kulturalne.
9. Strona internetowa miasta, zawierająca informacje dotyczące historii oraz zabytków regionu
10. Silnie rozwinięta tożsamość regionalna wyrażająca się w kultywowaniu mowy, kultury ludowej i folkloru plebejskiego oraz w twórczym korzystaniu z zasobu dziedzictwa regionu.
11. Działalność Rydułtowskiego Centrum Kultury Feniks, aktywizującego lokalną społeczność m.in. w zakresie promowania miejscowej kultury i tradycji.
12. Działalność Izby Pamięci „KWK Rydułtowy” oraz stowarzyszeń będąca dobrym przykładem dużego zaangażowania społeczności lokalnej w ochronę dziedzictwa kulturowego gminy i pielęgnację tradycji.

SŁABE STRONY

1. Brak zapisów w planach miejscowych chroniących wszystkie wartościowe kapliczki i krzyże na terenie miasta, które nie są wpisane do rejestru zabytków.
2. Niekontrolowane przebudowy i rozbiórki obiektów zabytkowych będących w posiadaniu osób fizycznych.
3. Trudności finansowe niektórych właścicieli obiektów zabytkowych, w szczególności właścicieli obiektów niewpisanych do rejestru zabytków województwa śląskiego, co skutkuje pogarszającym się stanem tych obiektów.
4. Postępująca utrata walorów zabytkowych części obiektów wpisanych do GEZ
5. Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.
6. Mała świadomość społeczna potencjału zasobów dziedzictwa kultury materialnej i niematerialnej województwa i możliwości jego wykorzystania dla rozwoju gospodarczego.
7. Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych.
8. Problemy komunikacyjne nasilające się w okresie wzmożonego ruchu.
9. Intensywny ruch samochodowy związany z korytarzem transportowym i rozwijającym się osadnictwem.
10. Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych przez lokalizację nowej zabudowy.
11. Postrzeganie gminy wyłącznie jako obszaru przemysłowego.

SZANSE

1. Możliwość udzielania przez Miasto dotacji na rewitalizację obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków.
2. Możliwość pozyskiwania wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków.
3. Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków.
4. Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne.
5. Możliwość utworzenia lokalnego szlaku turystycznego dedykowanego miejscom pamięci na terenie miasta.
6. Promocja walorów środowiska kulturowego z wykorzystaniem nowych technologii/mediów.
7. Umocnianie dobrych praktyk wspólnej opieki nad dziedzictwem kulturowym, dzięki współpracy gminy z właścicielami zabytków
8. Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Śląskiego.

ZAGROŻENIA

1. Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego.
2. Brak wystarczających środków finansowych na realizację kluczowych inwestycji.
3. Niewłaściwa konserwacja obiektów zabytkowych przez ich właścicieli.
4. Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na opiekę nad zabytkami.
5. Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remoncie obiektów zabytkowych.
6. Zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia.
7. Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w zakresie innych przepisów prawa powszechnie obowiązującego.
8. Akty wandalizmu.
9. Zagrożenia naturalne, zwłaszcza powódzie i lokalne podtopienia.
10. Zagrożenia środowiskowe (zanieczyszczenia powietrza, zmiany rzeźby terenu, szkody górnicze).

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RYDUŁTOWY

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami z terenu Gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów strategicznych, takich jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz strategia rozwoju gminy.

PRIORYTET I
DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH

Cel szczegółowy I.1 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu gminy na rewitalizację obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie miasta.
2. Przeprowadzanie działań rewitalizacyjnych obiektów zabytkowych i terenów zielonych będących w administracji gminy
3. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy identyfikacji celów ochrony zabytków i zasad ochrony zabytków.

Cel szczegółowy I.2 Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w mieście

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi i strategicznymi miasta.
2. Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni, stanowiącej krajobraz kulturowy.
3. Bieżąca opieka nad cmentarzami i miejscami pamięci.
4. Rozszerzanie zasobu dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez regularną aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, inwentaryzację obiektów małej architektury itp.
5. Działania związane z zachowaniem stanowisk archeologicznych z terenu miasta.
6. Współpraca społeczności lokalnych w zakresie poprawy stanu technicznego obiektów wpisanych do GEZ, w tym obiektów małej architektury, w celu poprawy estetyki tych obiektów.

Cel szczegółowy I.3 Określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przekazywanie właścicielom, dysponentom i administratorom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego z miasta.
2. Kontynuacja i przestrzeganie regulacji przyznawania środków finansowych z budżetu gminy dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych określonych w uchwale Rady Miasta.

PRIORYTET II**WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJU MIASTA****Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego**

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych lub ścieżkach edukacyjnych.
2. Tworzenie nowych produktów wykorzystujących istniejące zasoby.
3. Postawienie na innowacyjność projektów w celu pozyskiwania dodatkowych środków unijnych.
4. Udostępnianie poszczególnych obiektów zabytkowych osobom niepełnosprawnym.
5. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków.

Cel szczegółowy II.2 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających zasoby historyczne mieszkańcom i turystom.
2. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych.
3. Dbanie o aktualizację strony internetowej gminy wraz z umieszczeniem informacji o zasobie zabytkowym.
4. Aktualizacja i rozwijanie funkcjonalności interaktywnej mapy gminy poprzez odpowiednią warstwę systemu informacji przestrzennej z danymi na temat obiektów zabytkowych.
5. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków.

Cel szczegółowy II.3 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury
2. Stwarzanie warunków do organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego.
3. Promocja zabytków zlokalizowanych na terenie gminy poprzez organizację plenerów, konkursów poświęconych tematyce zabytków.

Cel szczegółowy II.4 Pielęgnowanie tradycji regionalnych

Działania:

1. Organizacja imprez kulturalnych promujących kulturę regionalną (w tym mających na celu promocję gminy i krzewienie kultury).
2. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji i promocji regionu (w tym wsparcie szeroko pojętych kół zainteresowań, tworzenie miejsc do tego typu spotkań).
3. Promocja, edukacja i popularyzacja wiedzy o tradycjach regionalnych za pośrednictwem zbiorów bibliotecznych i internetu.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Rydułtowy powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Rydułtowy zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Miasta w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- 1) prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- 2) finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, ulgi finansowe),
- 3) społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- 4) kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- 5) koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt/burmistrz/prezydent sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- 1) wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- 2) wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowych i konserwatorskich przy zabytkach,
- 3) liczba obiektów poddanych tym pracom,
- 4) liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- 5) liczba wydanych wydawnictw, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków na ochronę zabytków.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Kwestię finansowania określa art. 71 pkt. 2 w/w Ustawy.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG

11.1 Źródła krajowe

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

41

określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury i filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne. Promesa Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego może pokrywać maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zdecydować o pokryciu więcej niż 85 % wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym, finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

W Gminie Rydułtowy obowiązuje uchwała Nr 21.142.2012 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 19 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia zasad udzielania i rozliczania dotacji celowych ze środków budżetu miasta na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Uchwała została zmieniona uchwałą Nr 54.509.2023 Rady Miasta Rydułtowy z dnia 26 stycznia 2023 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie określenia zasad udzielania i rozliczania dotacji celowych ze środków budżetu miasta na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

11.2 Źródła zagraniczne pozaunijne

MECHANIZM NORWESKI

a. 2.4.1 Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego

Cele i obszary wsparcia

Celem programu jest ochrona, zachowanie i udostępnianie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Program przyczyni się do osiągnięcia tego celu poprzez wsparcie nakierowane na projekty inwestycyjne z zakresu konserwacji i rewitalizacji dziedzictwa kulturowego (nieruchomego oraz ruchomego), dokumentowania historii kultury poprzez digitalizację zbiorów, jak również budowy i rozbudowy infrastruktury kultury o znacznym potencjale wpływu na rozwój społeczno-ekonomiczny.

Inwestycje w kulturę i dziedzictwo kulturowe stanowią czynnik rozwoju miast i regionów, przyczyniając się do wzrostu ich atrakcyjności turystycznej oraz inwestycyjnej. Aż 70% światowej turystyki stanowi turystyka kulturowa, inwestycje w kulturę stymulują również rozwój sektora usług (w tym przemysłów kultury i kreatywnych) i nowych miejsc pracy. Polska kultura przyczynia się do kreowania pozytywnego wizerunku kraju w Europie i na świecie stając się rozpoznawalną marką. Jednocześnie wpływa pozytywnie na rozwój współpracy międzynarodowej i tworzenie wspólnej europejskiej tożsamości. Ze względu na swój potencjał dziedzictwo kulturowe powinno być przedmiotem ochrony i finansowego wsparcia.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa, jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

***Uwaga!** Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.*

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY RYDUŁTOWY

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rydułtowy jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie miasta. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji miasta i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie miasta Rydułtowy oraz sporą ilość obiektów posiadających wartości zabytkowe, Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzone w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania miasta Rydułtowy, jako przyjaznego turystom i inwestorom, dumnego ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającego o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

44

OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

- 1) budynek wagi z bramami wjazdowymi do kopalni „Rydułtowy”, ul. Leona, 1906, nr rej.: A/99/13 z 21.02.1984,
- 2) zespół szpitala miejskiego (nr 2), ul. Plebiscytowa 69, 1912-14, nr rej.: A/108/13 z 30.12.1991: pawilon główny, 2 budynki interny, kostnica (nie istnieje),
- 3) zespół szybu wentylacyjnego III Czernica, ul. Pietrzkowicka, 1910-20, nr rej.: A/138/13 z 13.02.1984: wieża szybowa, met. Maszynownia, warsztaty,
- 4) krzyż pokutny – Radoszowy, św. Jacka 6, XVI w., nr rej. B/267/14 z dnia 02.04.2014 r.,
- 5) dwuramienny krzyż pokutny –ok. 1628 r., Rydułtowy, ul. Plebiscytowa 9, nr rej. B/215/11 z dnia 21.10.2011 r.,
- 6) kolumna z figurą Najświętszej Marii Panny oraz krzyż Męki Pańskiej, ok. 1860 r. nr rej B/239/12 z 12.11.2012 r.,

OBIEKTY WPISANE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Lp.	obiekt	adres (ulica)
budynki		
1	budynek mieszkalny	Barwna 1
2	budynek mieszkalny	Barwna 6
3	budynek mieszkalno - usługowy	Gen. Józefa Bema 5
4	kościół parafialny p.w. św. Jacka	Św. Jacka 6
5	budynek mieszkalny - plebania parafii p.w. św. Jacka	Św. Jacka 6
6	budynek mieszkalny - dawne koszary wojskowe	Adama Mickiewicza 21, 23
7	budynek użyteczności publicznej	Adama Mickiewicza 33
8	budynek mieszkalny	Obywatelska 42
9	budynek mieszkalny	Obywatelska 46
10	budynek użyteczności publicznej	Obywatelska 50
11	budynek mieszkalno - usługowy	Obywatelska 58
12	budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „U Szuły”)	Ofiar Terroru 1
13	budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Żydkowiec”)	Ofiar Terroru 14
14	budynek mieszkalno - usługowy	Ofiar Terroru 20
15	budynki mieszkalno - usługowe	Ofiar Terroru 33, 40, 45, 47
16	budynek usługowy (Urząd Miasta)	Ofiar Terroru 36
17	budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „U Połomskiego”)	Ofiar Terroru 39
18	budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „U Orzala”)	Ofiar Terroru 41
19	budynek mieszkalno - usługowy	Ofiar Terroru 43
20	budynek mieszkalno - usługowy	Ofiar Terroru 49
21	budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Bieńkowiec - Barnabas”)	Ofiar Terroru 56
22	budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Ćmolowiec”)	Ofiar Terroru 62
23	budynek mieszkalno - usługowy (d. tzw. „Sklep Rudolfa Rubereka”)	Ofiar Terroru 70
24	budynek mieszkalny, kolejowy	Ofiar Terroru 78
25	budynki mieszkalne, kolejowe	Ofiar Terroru 80, 81
26	budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik”	Osiedle Karola 11
27	budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik”	Osiedle Karola 12

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

45

28	budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik”	Osiedle Karola 14
29	budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik”	Osiedle Karola 15
30	budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik”	Osiedle Karola 16
31	budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik”	Osiedle Karola 17
32	budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik”	Osiedle Karola 18
33	budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik”	Osiedle Karola 19
34	budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik”	Osiedle Karola 20
35	budynek mieszkalny	Piecowska 34
36	budynek klasztoru NMP	Plebiscytowa 2
37	budynek mieszkalno - usługowy	Plebiscytowa 5
38	kościół parafialny p.w. św. Jerzego	Plebiscytowa 9
39	dom parafialny p.w. św. Jerzego	Plebiscytowa 9
40	budynek użyteczności publicznej - szpital	Plebiscytowa 47
41	budynek użyteczności publicznej - przychodnia lekarska	Kazimierza Przerwy - Tetmajera 150
42	budynek użyteczności publicznej	Raciborska 150
43	budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Młyn Bezuch”)	Raciborska 223
44	budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Kaskadowiec”)	Raciborska 244
45	budynek użyteczności publicznej (willa Radlika)	Raciborska 369
46	budynek mieszkalny	Raciborska 403
47	budynek mieszkalny	Raciborska 433
48	budynek mieszkalny	Raciborska 440 - 444
49	budynek mieszkalny	Radoszowska 38
50	budynek użyteczności publicznej (1935 - 37)	Skalna 1
51	budynek mieszkalny	Słowicza 2
52	budynek mieszkalny	Słowicza 5
53	budynek mieszkalny	Marcina Strzody 20
54	budynek mieszkalno - usługowy	Szczerbicka 54
55	budynki	Romualda Traugutta 243, 267
56	budynek mieszkalny	Romualda Traugutta 273
57	budynek mieszkalno - usługowy	Romualda Traugutta 278
58	budynek usługowy	Romualda Traugutta 291
59	budynek mieszkalno - usługowy	Romualda Traugutta 295
zabytki techniki		
60	zakład produkcyjno - usługowy (dawna cegielnia C. Herzera)	Bohaterów Warszawy 152D
61	budynek dawnej wagi drobnicowej oraz portierni	Leona
62	zespół szybu wentylacyjnego III (dawny szyb „Dicke”)	Pietrkowicka 34
63	tunel kolejowy (murowany, długość)	Ofiar Terroru - Raciborska
64	budynek kompresorów Leon III (budynek rozdzielni elektrycznej)	Ofiar Terroru
65	budynek stacji (była hala sprężarek) oraz styczny budynek maszyny wyciągowej Leon III	Ofiar Terroru
mała architektura		
66	krzyż kamienny kapliczkowy przydrożny	Bohaterów Warszawy / Gabriela Narutowicza
67	krzyż	Boh. Warszawy / Plebiscytowa
68	kapliczka słupowa	Gajowa / Gen. Józefa Bema
69	krzyż drewniany	Krzyżkowicka 111 / Wodna
70	kolumna z figurą Najświętszej Marii Panny (Maryjna), kamienna z figurami świętych	Ofiar Terroru, Św. Maksymiliana Kolbe

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2023-2026

46

71	krzyż kamienny „Męki Pańskiej”	Ofiar Terroru, Św. Maksymiliana Kolbe
72	krzyż kamienny cmentarny	Ofiar Terroru
73	kaplica domkowa z figurą św. Jerzego	Ofiar Terroru, plac kościelny
74	kaplica architektoniczna	Pietrkowicka 20
75	krzyż kamienny pokutny	Plebiscytowa 9, plac kościelny
76	grota maryjna	Plebiscytowa 9
77	krzyż kamienny przydrożny	Kazimierza Przerwy - Tetmajera, obok nr 62
78	krzyż kamienny przydrożny	Raciborska, obok nr 481
79	krzyż kamienny przydrożny	Piecowska / Ks. Bolesława Szyszki
80	krzyż kamienny przydrożny	Raciborska / Juliana Tuwima
81	kaplica architektoniczna	Radoszowska, obok nr 43
82	krzyż kamienny kapliczkowy przydrożny	Radoszowska, obok nr 143
83	krzyż pokutny	Św. Jacka 6, plac kościelny
84	krzyż kamienny przydrożny	Radoszowska / Św. Jacka
85	kaplica architektoniczna cmentarna	Spokojna
86	krzyż kamienny kapliczkowy cmentarny	Spokojna
87	krzyż kamienny przydrożny	Marcina Strzody, obok nr 43
88	krzyż kamienny kapliczkowy przydrożny	Szczerbicka, obok nr 29
89	krzyż kamienny cmentarny	Ks. Bolesława Szyszki
90	kaplica architektoniczna	Urbana, obok nr 11
91	dawny cmentarz ewangelicki	Jana Barcioka
92	dawny cmentarz rzymskokatolicki	Ofiar Terroru
93	cmentarz rzymskokatolicki	Św. Jacka
94	cmentarz rzymskokatolicki	Spokojna
inne obiekty		
95	stożek nr 1 hałdy kopalnianej przy KWK „Rydułtowy - Anna” (Szarlota)	Leona
stanowiska archeologiczne		
96	AZP 102-42/3, nr w miejscowości 68	przy zbiegu ulic Uroczej i Błękitnej
97	AZP 102-42/4, nr w miejscowości 69	przy ul. Uroczej
98	AZP 102-42/8, nr w miejscowości 73	przy ul. Wróblewskiego
99	AZP 102-42/9, nr w miejscowości 74	przy ul. Wróblewskiego
100	AZP 102-42/10, nr w miejscowości 75	przy ul. Wróblewskiego
101	AZP 102-42/11, nr w miejscowości 76	przy ul. Wróblewskiego
102	AZP 102-42/12, nr w miejscowości 77	na przedłużeniu ulicy Spokojnej w kierunku ul. Orlovskiej